https://www.doi.org/10.31918/twejer. 2253.9

e-ISSN (2617-0752)   p-ISSN (2617-0744)

پەیوەندیی نێوان ئەزموونی ئیستاتیکی و هونەری چەمکگەرا (ئینستەڵەیشن لە هەرێمی کوردستان وەک نموونە)

مریوان جبار امین

زانکۆی سەلاحەدین

artarthome2020@gmail.com

پ. ی. د. سەنگەر قادر شێخ محمد حاجی

کۆلیژی زمان، زانکۆی سەلاحەدین

sangar.shekhmohammad@su.edu.krd

پوختە

هونەری چەمکگەرا یاخود کۆنسێپیچواڵ ئارت بە یەکێک لە لقەکانی هونەری پۆست مۆدێرنیزم هەژماردەکرێت و هەروەک لە ناولێنانەکەیدا دیارە چەمک و هزر لە بنەما سەرەکییەکانی ئەم هونەرەدایە. هەروەها ئەم هونەرە یەکێکە لە هونەرە هەرە سەرنجڕاکێش و جەنجاڵییەکانی سەدەی بیستەم، کە هەموو یاسا و ڕێسا باو و چەسپاوەکانی چیەتی هونەر و چۆنیەتی پرۆسەی کاری هونەری دەخاتە ژێر پرسیارەوە و ئەو ژێرخانە باو و جێگیرەی هونەر پێشتر هەیبوو دووچاری هەڵوەشان و لێکترازان دەکاتەوە، بۆیە ئەم گۆڕانکارییە لە پرۆسەی ئەزموونکردن و خوێندنەوەی کارە هونەرییەکەدا جێیسەرنجە، هەروەک چۆن کارێکی کلاسیکی یاخود مۆدێرن بە پرۆسەی ئەزموونی ئیستاتیکیدا لە لای بینەر تێدەپەڕێت، کاری چەمکیش هەڵگری ئەزموونی تایبەت بە خۆیەتی.

هونەری چەمکگەرا هەروەک هونەرەکانی سەردەمی کلاسیک و مۆدێرن لە بونیادنانی خۆیدا هەڵگری پێکهاتەی تایبەت بە خۆیەتی و ئەم پێکهاتەیەش کاریگەری لەسەر ئەزموونکردنی لە لایەن بینەرەوە دەبێت. لە هونەری چەمکگەرادا گەرچی هەڵگری ئیفێکتی ئیستاتیکی بینەی نییە، بەڵام لەو ڕووەوە کە هەڵگری فۆڕمێکی زهنییە لە پێکهاتەی خۆیدا، بۆیە درکپێکردنی ئەم فۆڕمە دەبێتە مایەی چێژی ئیستاتیکی لای بینەر، لەمەشەوە ئەزموونی ئیستاتیکی بێ پەیوەندی نابێت لەگەڵ ئەم جۆرە لە هونەردا، گەرچی لە ڕوواڵەتدا هەڵگری هیچ ئیفێکتی ئیستاتیکای بینەیی و ڕازاندنەوە و ڕێکخستنێک نەبێت، هەروەک ئۆبجێکتێکی ئامادە کاتێک لە نمایشێکی هونەریدا نمایشدەکرێت.

وشەی کلیلی: ئەزموونی ئیستاتیکی، چێژی ئیستاتیکی، هونەری چەمکگەرا، ئینستەڵەیشن، کۆنسێپیچواڵ ئارت.

پەیوەندیی نێوان ئەزموونی ئیستاتیکی و هونەری چەمکگەرا

(ئینستەڵەیشن لە هەرێمی کوردستان وەک نموونە)

١- پێشەکی

هونەری چەمکگەرا یاخود کۆنسێپیچواڵ ئارت کە یەکێکە لە لقەکانی هونەری پۆست مۆدێرن، هەروەک لە ناولێنانەکەیدا دیارە چەمک و هزر لە بنەمای سەرەکی کارکردنەکەیدایە. ئەمەش لە بەرانبەر ڕێکخستن و داڕشتن و ئیفێکتی ئیستاتیکی بینەیی کارە هونەرییەکە. لە ڕاستیدا سەرەتا و ڕیشەی کارکردنی هونەری چەمکی دەگەڕێتەوە بۆ کارەکانی هونەرمەند دۆشانی فەرەنسی کە لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا کارەکانی لە کەرەستەی بەکارهاتوو و ئۆبجێکتی ئامادە بونیاددەنا و دووبارە لەسەر بنەمای چەمکێکی نوێوە و بە ئەرکێکی نوێوە دەیگەڕاندەوە بۆ نا گفتوگۆی کاری هونەری و گرنگیپێدان. ئەمجۆرە لە کارکردنی هونەری واتە وەلاوەنانی ئیفێکتی ئیستاتیکی بینەیی و گرنگیدان بە چەمک و تێفکرین لە ئاست کارە هونەرییەکە، کە خۆی بۆ خۆی ئەزموونێکی نوێ لە بەرکەوتنی بینەر و کاری هونەری دێنێتەئاراوە و لە بنەمادا جیاوازە لەو ئەزموونە ئیستاتیکییە بینەییەی کە لە ئاست کاری هونەریی مۆدێرندا وەک بینەر دەمانبێت. توێژینەوەی بەردەست بە ناونیشانی ***پەیوەندیی نێوان ئەزموونی ئیستاتیکی و هونەری چەمکگەرا (ئینستەڵەیشن لە هەرێمی کوردستان وەک نموونە)*** هەوڵێکە بۆ تێگەیشتن و ناساندنی پەیوەندیی نێوان ئەزموونی ئیستاتیکی و هونەری چەمکگەرا.

١-١- کێشەی توێژینەوە

پۆست مۆدێرن بە خستنە بەر ڕەخنە و لێدان لە بنەماکانی مۆدێرنیزم خۆی بنیاددەنێت و (هونەر بۆ هونەر) کە دروشم و بنەمای کارکردنی

هونەری مۆدێرنیزم بوو دەیخاتە بەر ڕەخنە و بە کەمکردنەوەی پێگەی هونەری لەقەڵەمدەدات و لە بری ئەو کۆنسێپت وەک دروشم و بنەمای کارکردن دێنێتە ئاراوە و لەم ڕێیەوە گوتاری مەعریفیی کاری هونەری پەرەپێدەدات، لە پڕۆسەی کارکردنی خۆیدا بە هەند وەریدەگرێت. لێرەوە سنوورەکانی نێوان جۆرەکانی کاری هونەری وەک وێنەکێشان و پەیکەر و سیرامیک و... نامێنێت و یەک ناو لەخۆدەگرێت، ئەویش کاری هونەرییە و لەسەر بنەمای ئەو چەمکە (کۆنسێپت) بەڕێوەدەچێت، کە بونیادی کارەکە پێکدێنێت، ئەمەش دەست کراوەیی زیاتر دەدات بە هونەرمەند بۆ کارکردن و گوزارشتکردن لە بابەتەکاندا.

کاتێک لە بەرانبەر کارێکی هونەریدا ڕادەوەستین دەکەوینە دۆخی ئەزموونکردنەوە لەگەڵ کارەکەدا و هەر جۆرە کاریگەربوونمان لە ئاست کارەکە بۆخۆی دەبێت بە ئەزموونێک. بە واتایەکی تر کاری هونەری دەبێتە سەرچاوەی مەعریفە بۆ بینەر. ئەوە شتێکی ڕوونە لامان کە ئەزموونی ئیستاتیکی لە کاری هونەیی مۆدێرندا بە دوای درکپێکردنی جوانیی بینەیی کارە هونەرییەکەدایە و ئەم ئەزموونە خۆی نابەستێتەوە بە هیچ باکگراوندێکی لەپێشینەی کارە هونەرییەکە و هونەرمەندەوە، بەڵکو بە دوای ئەو جوانییە پەتییەدایە کە بەرهەمە هونەرییەکە پێشانیدەدات، بەڵام پرسیاری جدی لێرەدا ئەوەیە کە سەبارەت بە هونەری چەمکگەرا کە یەکێکە لە لقە گرنگەکانی هونەری پۆست مۆدێرن، ئەزموونی ئیستاتیکی چ واتا و پێگەیەکی دەبێت و لە کوێی پڕۆسەی کاری هونەری و بەرکەوتنی لەگەڵ بینەردا خۆی دەبینێتەوە.

توێژینەوەی بەردەست هەوڵێکە بۆ تاوتوێکردنی بابەتی ئەزموونی ئیستاتیکی لە هونەری چەمکگەرادا کە لەسەر بنەمای چەمک خۆی دادەڕێژێت بە پێچەوانەی کاری هونەریی مۆدێرن کە لەسەر بنەمای جوانیی بینەیی دەڕوات، پرسیار لێرەدا ئەوەیە ئاخۆ وەکو بینەر لە

بەرانبەر کارێکی چەمکگەرادا چ ئەزموونێکمان دەبێت لە کاتێکدا کە بەرهەمی چەمگەرایی ئەو ئیفێکتە ئیستاتیکییە بینەییەی نییە کە کاری مۆدێرن هەیەتی، ئایا ئەو ئەزموونەی دەیکەین ئەزموونێکی ئیستاتیکییە یاخود هزرییە.

١-٢- پرسیاری توێژینەوە

- سەرەڕای نەبوونی هیچ ئیفێکتێکی ئیستاتیکیی بینەیی، ئایا لە بەرانبەر کارێکی چەمکگەرادا وەک بینەر هیچ ئەزموونێکی ئیستاتیکی دەکەین؟

- گەر کاری هونەریی چەمکگەرا هەڵگری هیچ جۆرە ئیفێکتێکی ئیستاتیکیی بینەیی نییە، ئاخۆ بینەر لە بەرانبەر کارە هونەرییەکەدا دەکەوێتە چ دۆخێکی ئەزموونییەوە؟

١-٣- گریمانەی توێژینەوە

- لە کاری هونەریی چەمکگەرادا دەکرێت ئەزموونی ئیستاتیکی بکەین و جوانیی کارەکە درک پێبکەین، بەڵام ئەم جوانییە جوانییەکی بینەیی نییە، بەڵکو جوانییەکی زهنی و هزرییە و خۆی لە فۆڕمێکی زهنیدا ڕێکخستووە و هەڵگری چەمک و واتای تایبەتە.

- ئەو دۆخە ئەزموونییەی بینەر تێدەکەوێت لە بەرانبەر کارێکی چەمکگەرادا ئەزموونێکی ئیستاتیکی پەتی نییە، بەڵکو سەرەڕای ئەو چێژە ئیستاتیکییەی کە لە ئەنجامی درککردنی کارەکە وەریدەگرێت، کارەکە هەڵگری ئەزموونێکی هزری و گوتارێکی مەعریفیشە بۆ بینەر.

١-٤- گرنگیی توێژینەوە

- ئەم توێژینەوەیە بە گفتوگۆکردن لە سەر پرسی جوانی لە بواری جوانیناسی و فەلسەفەی هونەردا بایەخدار دەبێت و بە ناساندن و گەڕانەوەی پرسی جوانی بۆ نێو کاری چەمکگەرا وەک بنەما و پێوەر، لە بواری فەلسەفەی هونەر و ڕەخنەی هونەریدا گرنگیی خۆی دەبێت.

- ئەم توێژینەوەیە هەوڵێکی نوێ و ئەکادیمی دەبێت بۆ باسکردن لە پرسی جوانی لە هونەری چەمکگەرادا، هەروەها ئەنجامەکانیشی بەرچاوڕوونی و تێگەیشتنێکی نوێمان دەداتی بۆ بینین و خوێندنەوەی کاری هونەریی چەمکگەرا.

١-٥- میتۆدی توێژینەوە

توێژینەوەکە لە چوارچێوەی جێبەجێکردنی پلانەکەیدا بۆ گەیشتن بە وەڵامی پرسیارەکان و ساغبوونەوەی گریمانەکان و ئەنجامی دروست لە شیکردنەوەی نموونەکاندا پشت بە میتۆدی وەسفیی شیکاری دەبەستێت کە میتۆدێکی گونجاوە بۆ بابەتەکە.

٢-١- کورتەیەک لەسەر پرسی جوانی

جوانیناسی یاخود ئیستاتیکا بە یەکێک لە لقە گرنگەکانی لێکۆڵینەوەی فەلسەفی دادەنرێت لە بواری فەلسەفەی هونەردا، کە هەر وەک لە ناوەکەیدا دیارە ئامانجی سەرەکی لێی لێکۆڵینەوەیە لە پرسی جوانی. جوانیناسی وەک لقێکی فەلسەفی بوارێکی نوێیە، بەڵام وەک بابەت مێژوویەکی زۆر کۆن لەخۆدەگرێت هەروەک چۆن بیرمەندانی یۆنانی کۆن لە سەدەی پێنجەمی پێش زاین لە بارەی جوانییەوە وەک بابەتێکی فەلسەفی تێڕامان و بۆچوونیان هەبووە. مێژووی پەیدابوونی جوانیناسی وەک زاراوەیەک و زانستێکی سەربەخۆ نوێ دەنوێنێت لەچاو ئەو مێژووە

کۆنەی کە پرسی جوانی وەک بابەتی گفوگۆ لای بیرمەند و فەیلەسووفەکان هەبووە، بۆیە نابێت مێژووی پەیدابوونی لێکۆڵینەوە لە پرسی جوانی و ناولێنانی وەک لقێکی جودای لێکۆڵینەوەی فەلسەفی تێکەڵ بەیەک بکەین کە لە بنەڕەتدا جیاوازن.

لێرەدا دەگەڕێینەوە بۆ دوو پێناسەی گشتی و گشتگیر سەبارەت بە جوانی کە بەرچاوڕوونی و تێگەیشتنێکی گشتیمان دەداتی سەبارەت بە پرسی جوانی، ئەوانیش بریتین لە "یەکەم: جوانی ئەو چۆنیەتییەیە(کیفیت) یاخود پێکهاتەیەک لە چۆنیەتییەکانە، کە دەبێتە هۆی ئەوەی کە کەسەکان لە ڕێی هەستەکان و ئەقڵ یاخود وێناکردنی ئاکارییەوە چێژێکی قوڵ ئەزموون بکەن. دووەم: جوانی لە شتگەلێکدا بەدیدەکرێت کە چێژی ئیستاتیکی بەرهەمبهێنێت"(پگلر، ۱۳۹۷، ۹). بەپێی ئەم پێناسانەی باسکرا دوو فاکتەری سەرەکی لە بەرکەوتنی جوانیناسیدا خۆنیشاندەدەن؛ ئەویش چۆنیەتی(کیفیت) و چێژە.

چۆنیەتی ئەو پێوەرەیە کە لە ژیانی ڕۆژانەماندا وەک پێوەر بۆ بەراورد و هەڵسەنگاندنی شتەکان چەندین جار پەنای بۆدەبەین، ئەم چۆنیەتییە دەکرێت ئەو شتەبێت کە ئەزموونی دەکەین لە ڕووبەڕووبوونەوەمان لەگەڵ جوانیدا، وەکو ڕەنگ، شێوە، دەنگ و یاخود ساوی شتە بەرجەستەکان. دەبێت ئەوەش لەیاد نەکەین کە هزر و ئەندێشەش چۆنیەتیگەلێکی دیکەن کە دەکرێت ئەزموونیان بکەین، ئەمەیان جیاوازە لەو چۆنیەتییانەی کە بینەیین یاخود بیستەیی کە بێگومان هەڵگری چێژی تایبەت بە خۆیانن.

فاکتەری دووەم لە ئەزموونکردنمان بەرانبەر جوانی بریتییە لە چێژ، بەڵام لێرەدا پرسیارێک دێتە گۆڕێ ئەویش ئەوەیە ئەو چێژانەی مرۆڤ ڕۆژانە لە ژیانیدا ئەزموونیان دەکات، زۆر و هەمەچەشنن، ئاخۆ دەکرێت هەموویان چێژی ئیستاتیکی بن یاخود جیاکاری هەیە لە نێوانیان و

ئەگەریش جیاکاری هەیە چۆن ئەم جیاکارییە دەکرێت لە نێوان دوو جۆر چێژ وەرگرتن، کە یەکیان ئیستاتیکی بێت و ئەوی تریان نائیستاتیکی، بۆ نموونە خواردن و خەوتن و یاخود ساتێک حەوانەوەی دوای شەکەتییەکی زۆر کە هەموویان چێژبەخشن، دەکرێت لە هەردوو پڕۆسەی چێژ وەرگرتنەکە بوترێت ئەزموونێکی ئیستاتیکی ڕوویداوە؟ دەتوانین بڵێین بە شێوەیەکی گشتی هەمووان دەکرێت لەسەر ئەوە کۆک بن کە ئەو چێژەی لە جوانییەوە فەراهەمدەبێت جیاوازە لەو چێژانەی کە لە ژیانی ڕۆژانە مرۆڤەکان ئەزموونی دەکەن، وەک چێژی خواردنێکی بەتام یاخود چێژ وەرگرتن لە بەدەستهێنانی پلە و ئیمتیازێک.

٢-٢- چێژی ئیستاتیکی

سەبارەت بە چێژی ئیستاتیکی و جیاکاری لەگەڵ چێژە جەستەییەکان (ئەوچێژانەی لە ڕێی ئارەزوو و خواستە جەستەییەکانەوە پێیان دەگەین) پێویستە بوترێت. هەندێک؛ ئەزموونکردنی ئەم چێژە واجیادەکەنەوە و باسی لێوە دەکەن کە چێژێکی قوڵ و ئارامبەخش و باڵایە و مرۆڤ دەکەوێتە بارێکی دەروونیی تایبەتەوە کە ئەم چەشنە لە ئەزموون جیاوازە و نییە لە چێژ وەرگرتنی چێژە جەستەییەکان، بۆیە گەڕانەوە بۆ بۆچوونی هەندێک لەو بیرمەندانەی لەم بوارە بۆچوونیان هەبووە، تێگەیشتنمان فراوانتر دەکات.

هەر لەم بارەیەوە تۆماس ئەکویناس .Thomas Aquinas) ١٢٢٥-١٢٧٤ز) کاهن و فەیلەسووفی ئیتالی، سەبارەت بە جوانی دەڵێت؛ کاتێک درک و ئەزموونی جوانی دەکەین، چێژبەخش دەبێت، بەو واتایەی هەرکات بە هۆی ئەو هەستانەوە کە تایبەتمەندیی مەعریفەیی زیاتریان هەیە، واتە بینین و بیستن، بابەتێک وەردەگرین و دواتر ئەسپەردەی ئەقڵ دەکرێت و دەبێتە هۆی چێژێکی تایبەت، دەکرێت ناوی لێبنێین جوانی. هەروەها بە نموونەیەک جیاکاریی نێوان هەردوو چێژەکە زیاتر

ڕووندەکاتەوە و دەڵێت، دەنگی کەڵەکێوی بۆ مرۆڤ و بۆ شێریش سەرەڕای هۆکاری جیاواز بەڵام چێژبەخشە، بۆ شێر کە ئاژەڵێکی کێویە و پێویستی بە خۆراکە چێژبەخشە لەبەر ئەوەی ئەم دەنگە مژدەپێدری فەراهەمبوونی خۆراکە، بەڵام بۆ مرۆڤ بە هۆی هەماهەنگی و ئەو ڕێکخستنە دەنگییەوە چێژبەخشە کە لە دەنگەکەدا هەیە (امینی، ١٣٩٤، ١٣٨). بەپێی ئەم بۆچوونەی ئەکویناس هەردوو هەستی بینین و بیستن پێدەچێت ڕۆڵێکی گەورەتریان هەبێت لە فەراهەمکردنی چێژی ئیستاتیکی بۆ مرۆڤ، هەڵبەتە لە ڕێی ئەقڵ و توانای ئیدراکەوە. لەم نموونەیەدا ئەو جیاکارییە بە ڕوونی دەبینین و هەستی پێدەکەین کە چێژێکیان لە خواستە جەستەییکانەوە سەرچاوە دەگرێت و بەدیهێنەری بەردەوامییە بۆ مرۆڤ و هەروەها ئەوی تریان چێژێکی بێ مەبەستە و لە ڕێی هەستەکان و ئەقڵەوە درکی پێدەکەین. هەر لەم بارەیەوە کلایڤ بێل .Clive Bell) ١٨٨١-١٩٦٤ز) مێژوونووس و ڕەخنەگری بەریتانی دەڵێت "هونەر لە کەش و هەوای دنیای ڕۆتینی ڕۆژانە دەرماندەکات و دەمانباتە دنیای پرجۆشی ئیستاتیکی و بۆ ساتێک لە پەیوەستەیی ئارەزووە مرۆڤانەییەکانمان جیادەبینەوە و بۆ ئەو دیوی ژیان هەڵدەفڕین و دەچینە ناو دنیایەک بە واتایەکی قوڵ و تایبەت بەخۆی، هەست و سۆزی ژیان لەو دنیایەدا جێی نابێتەوە و دنیایەکە کە هەڵگری هەست و سۆزی خۆیەتی"(پگلر، ١٣٩٧، ١٢). لەم بۆچوونەی بێل ئەوە بەدیدەکەین کە ئەو ئەزموون و چێژەی لە کارێکی هونەریدا وەریدەگرین زیاتر جەختکردنەوەیە لەسەر چێژێکی مەعنەوی حسی نەک چێژێکی پەیوەست بە خواستە جەستەییەکانەوە.

هەر سەبارەت بە جیاکاری لە نێوان چێژی ئیستاتیکی و چێژی جەستەیی تاتارکۆڤیچ .Wladyslaw Tatarkiewicz) ١٨٨٦-١٩٨٠ز) فەیلەسووفی پۆڵەندی تێبینی دەکات و دەڵێت ئێمە لەگەڵ ئامادەبوونی جوانی هەستێکی خۆش ئەزموون دەکەین، چێژێک کە پەیوەستە بە

مشاهدەی ئەقڵەوە و ئەم چێژە تایبەتمەندیی جیاوازی هەیە. لەبەر ئەوەی چێژەکانی تری مرۆڤ زیاتر پەیوەستی هەستی دەستلێدانن و بوونەوەرە زیندووەکانی تریش لەم هەستەدا لەگەڵ مرۆڤ هاوبەشن، ئەو چێژانەی کە بەهۆی چالاکیی پێویست و بەسوودەوە دروستدەبن و بۆ پارێزگاری لە مانەوەی ژیان پێویستن، بەڵام چێژی ئیستاتیکی بەم چەشنە نییە و جیاوازە، کە کاری بە خواستە سروشتییەکانی مرۆڤ و پارێزگاری لە مانەوەی ژیان نییە و بە وتەی تۆماس ئەکویناس ئیمتیازی مرۆڤ لەوەدایە کە تاکە بوونەوەرێکە توانای خۆشویستن و حەزپێکردنی جوانیی هەیە و ئەتوانێت چێژ لە جوانی وەربگرێت، تەنیا لەو ڕووەوە کە جوانە و هەروەها بە هۆکاری خودی جوانی کە جوانە چێژی لێوەربگرێت (امینی، ١٣٩٤، ١٣٨). لە کۆی باسی چێژی ئیستاتیکیدا دەکرێت بڵێین کە چێژی ئیستاتیکی بەرهەمی پرۆسەی زانین و درکپێکردنی هەستەکی و ئەقڵانییە و ئەم کردارەش هەڵگری جۆرێک چێژی تایبەت و پەیوەست بە خۆیەتی کە دەکرێت جیابکرێتەوە لە چێژەکانی تری، بەڵام چێژی جەستەیی لە خۆیدا بە بێ کارکردی ئەقڵ و ڕۆچوون دروستدەبێت و چێژێکی سوودمەند و مەبەستدارە، بە پێچەوانەی ئەو چێژەی کە لە شتگەلی جوانەوە بەدیدێن و خۆی لە خۆیدا خوازراوە، واتە بە بێ هۆکارێکی تری لاوەکی. لێرەدا پێناسەکانی جوانی دێنینەوەیاد کە باسی لەوەدەکرد جوانی لە ڕێی هەستەکانەوە یاخود ئەقڵ یاخود چەمکی ئاکاری دەکرێت ئەزموون بکرێت و ئەم ئەزموونەش پرۆسەیەکی چێژبەخش دەبێت بۆ مرۆڤ، چێژێک کە دنیایەکی تایبەت و کەشێکی جیاوازی لەچاو چێژەکانی تردا هەیە، کە مرۆڤ ئەزموونی دەکات لە ژیانی ڕۆژانەی خۆیدا و دەکرێت ئەمەش وەک پێوەر و داوەریکردن بۆ پرسی جوانی سوودی لێوەرگرین.

٢-٣- ئەزموونی ئیستاتیکی

لێرەدا تیشکی زیاتر دەخەینە سەر ئەزموونی ئیستاتیکی لە هونەردا و باسەکە فراوانتر دەکەین. ئەزموون بە گشتی واتە ئەو دۆخ و کاردانەوە دەروونی و مەعریفییەی کە بینەر لە ئاست کاری هونەری و هەڵسوکەوتکردن لە گەڵیدا؛ وەک سەرچاوەی جوانی و مەعریفەی پێدەگات. هەروەها ئەزموونی ئیستاتیک بریتییە لەو دۆخەی کە بینەر تێدەکەوێت لە ئاست بابەتی جوانی و لەم دۆخەشدا کاردانەوە دەروونییەکان دەبنە مایەی چێژ و ئاسوودەیی دەروونی.

ئەزموونی ئیستاتیکی فاکتەرێکی سەرەکییە بۆ خوێندنەوەی پرسی ئیستاتیکی، ئەزموونی ئیستاتیکی گرنگیی خۆی دەبێت لە داوەرییکردن و بڕیاردان لە سەر ئۆبجێکتی ئیستاتیکی بەوەی کە جوانە یاخود نا. ئەوەی پێویستە تێبینی بکرێت لە ئەزموونکردنی ئیستاتیکیدا ئەوەیە کە کاریگەری فاکتەرە دەرەکییەکانی دەوری ئۆبجێکتی ئیستاتیکی کەمبکەینەوە و دایماڵین لە هەموو ئەو کاریگەرییە لاوەکییانەی کە لە خۆی دەگرێت بە مەبەستی ئەوەی ئەزموونێکی دروست و هەڵسەنگاندنێکی دروست بکەین وەک وەرگرێک لە ئاست ئۆبجێکتدا. بۆ نموونە ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ بەرهەمێکی هونەریی ناودارێکی جیهانی چ کاریگەرییەکی لەسەر ئەزموونی بینەر دەبێت گەر بێتو ناودارێتیی خاوەن بەرهەمەکە لە کۆی پرۆسەکەدا هەڵگرین و بیسڕینەوە. لەم بارەیەوە کانت دەڵێت تێڕامانی بێلایەنانە چەقی ئەزموونی ئیستاتیکی و زەمینەی هەڵسەنگاندن و بڕیاردان لەم بارەیەوە پێکدێنێت و لێرەدا وەرگر و کەسی داوەر خۆی لە هەموو خواست و حەزە کەسێتییەکانی لە ئاست ئۆبجێکتەکەدا ئازاد دەکات، بۆیە بۆچوونەکانی لە ئاست ئۆبجێکتەکەدا لە بارەی جوانییەوە بۆچوونێکی لۆجیکی و دروست دەبێت (گیج، ١٤٠٠، ٩٠).

هەر ئەزموونێکی هونەری بۆ بینەر لە ڕێی هۆکارێکەوە هەست و کاریگەریی خۆی دەردەبڕێت، بۆ نموونە ئەم هۆکارە لە نیگارێکدا بریتییە لە ڕەنگ و لە پارچە موزیکێکدا بریتییە لە دەنگ و لە شیعرێکدا بریتییە لە وشە، دواتر لە ڕێی ئەم کەرەستانەوە (ڕەنگ و دەنگ و وشە) کە هەڵگری هەستگەلێکی نامۆ و ناڕوونن وەکو کەرەستەی خاو و ڕەگەزی سەرەکیی بونیادی ئیستاتیکیی کە ئەم خەسڵەتە لە دەربڕینی ئیستاتیکیدا تاکە و تایبەتە بە خۆی، لە شێواز و لە دەربڕیندا زۆر شت هەڵدەگرێت و دەکرێت بخرێتەڕوو، بەڵام سەرەڕای هەموو ئەمانە لە دەربڕینی ئیستاتیکیدا، ئەم کەرەستانە خۆیان ڕێکدەخەن و لە پێکهاتەیەکی تایبەتدا گوزارشت لە دۆخێکی جیاواز دەکەن. ڕەنگ و دەنگ و وشە کاتێک وەک ڕەگەزێک لە پێکهاتەیەکدا خۆیان ڕێکدەخەن و بونیادی دەنێن، دەتوانێت جۆش و خرۆشێکی تایبەت بێنێتە ناوەوە. هەریەک لە ڕەگەزە بنەماییەکانی پێکهاتەی هەر بەرهەمێکی هونەری بەتەنیا و بێ ڕێکخستن لە تەنیشت ڕەگەزگەلێکی دیدا و لە چوارچێوەیەکی هەماهەنگدا، ڕەنگە هەڵگری واتا و کاریگەری نەبن، بۆ نموونە ڕەنگێک و دەنگێک و وشەیەک بەتەنیا هەڵگری ئەو گوزارشتە نابن کە لە چوارچێوەیەکی هەماهەنگ و مەبەستدار و لە میانەی کارێکی هونەریدا ڕێکدەخرێن، کە دواتر ئەم پرۆسەیەش ڕێکخەر و بەرجەستەکەری دۆخێکی تایبەت دەبێت لە زەینی مرۆڤدا، کە چێژبەخش و ئاسوودەبەخش دەبێت (پارکر، ١٣٩٩، ٦٥).

سەرنجێکی گرنگ لە ئەزموونی ئیستاتیکیدا بابەتی بێلایەنی و بێمەبەستییە. کانت پێیوایە و دەڵێت پەیوەندیی ئێمە و جوانی پەیوەندییەکی ئازادە و خالییە لە هەر جۆرە سوود و قازانجێک، بۆیە خۆشی و چێژی ئیستاتیکی لە جۆرە پەیوەندییەک بەرهەمدێت کە سوود و قازانجێکی بۆمان نەبێت، بەڵام ئەم کارە جۆرێک سوودمەندی بێسوودی تێدایە، بە واتایەکی دی ئێمە سەرنج لە جوانی نادەین بۆ مەبەستێکی دیکە، بەڵکو خودی ئەو (جوانی) جێی مەبەست و سەرنجمانە،

هەر بۆیە پەیوەندییەکەمان لە گەڵیدا پەیوەندییەکی ئازادانە و ڕەهایە (محمد خانی، ١٣٨٦، ١٦٧).

کانت ئەزموونی ئیستاتیکی دەبەستێتەوە بە ئازادی و ڕەهایی توانا زەینییەکانی مرۆڤەوە، ئەو لەبارەی دروستبوونی بڕیاری ئیستاتیکییەوە دوو شێوە دەخاتەڕوو (بڕیارە مەعریفییەکان و بڕیارە سایکۆلۆجییەکان)، بۆ نموونە بڕیارە مەعریفییە گشتییەکان لە سەر بابەتی (ئەمە گوڵێکی سوورە) بەم چەشنەیە؛ لێرەدا توانای خەیاڵ کاریگەرییە هەستەکییەکانی فەراهەمدەکات، کە یەکەیەکی ئیدراکی هەیە و تەنیا بڕیاردانێکی کەمە و ئەویش ئەوەیە (گوڵی سوورە). بە واتایەکی دی توانای خەیاڵ کاریگەریی ئیدراکی (لە شێوەی وێنەیەک) گوڵێکی سوور دەخاتە بەردەستمان، بەڵام هێشتا لە قۆناغێکدا نین کە بتوانین ئەم کاریگەرییە وەک گوڵێکی سوور پۆلێنبکەین یاخود درکی پێبکەین، ئەم کردارەش پێویستی بە توانای تێگەیشتنە تا بێتە مەیدان و واتایەکی گونجاو، واتە گوڵی سوور، ببەخشێتە کاریگەرییە هەستەکییەکە. بەم چەشنە توانای درککردن کاریگەرییە هەستەکییەکەی خەیاڵ وەک واتایەکی دیاریکراو (مفهوم معین) و گونجاو بۆ گوڵی سوور بڕیار لێدەدات، بەم پێیەش بڕیاری زانین و مەعریفی بە تەواوی دەبێتە مایەی فام و تێگەیشتن، بەڵام بڕیاری سایکۆلۆجییانە لە مەڕ ئەزموونی ئیستاتیکیدا جیاوازە، لەبەرئەوەی لەلای کانت جوانی بەم شێوازەی کە باسکرا ناکرێت واتایەکی دیاریکراوی هەبێت، واتە تێگەیشتنێکی دیاریکراوی نییە، بە واتایەکی دی کاتێک چڕبوونەوەی ئەزموونمان لەسەر بوونی گوڵی سوور نییە و سەرنجمان لەسەر جوانیی گوڵی سوورە نەک بوونەکەی، لەم حاڵەدا توانای درککردن ناتوانێت کاریگەرییە ئیدراکییەکان لە ژێر ناونیشانی جوانی پۆلێنبکات و بڕیاری بۆدەربکات، لەبەر ئەوەی لە بنەڕەتدا درککردن واتایەکی لەو چەشنەی نییە تا بیلکێنێ بە کاریگەرییە هەستەکییەکانی خەیاڵەوە و بڕیاری پێ دەربکات، بۆیە لە دەرەنجامدا توانای فاهیمە و خەیاڵ دەکەونە

دۆخی هەماهەنگی و یارییەکی ئازادەوە لەگەڵ یەکدی، کە لەم دۆخەدا هیچکام لەم توانایانە هەوڵنادات بۆ خستنە ژێر ڕکێفی داتاکانی ئەوەی ترەوە. کانت لەم بارەیەوە دەڵێت ئەم دۆخە بە دیاریکراوی بە هۆی ئەم ئازادییەوە چێژ بەخشە و هەر ئەمەش بنەمای بڕیاری ئیستاتیکییە (جوانلی، ١٤٠٠، ٨٢). ئەوەی کانت لێرەدا جەختی لێدەکاتەوە ئەوەیە کە ئەو بڕیارەی لە میانەی ئەزموونی ئیستاتیکیدا دەدرێت بڕیارێکی مەعریفی و براوە نییە، بەڵکو بڕیارێکی زەوقی و سەلیقەییە، هەر بۆیە بڕیارێکی لۆجیکی نییە، بەڵکو بڕیارێکی ئیستاتیکی و هەستەکییە، بۆیە هیچ ڕێسایەک ناکرێت بوونی هەبێت کە کەسێک ناچاربکات دان بە جوانیی شتێکدا بنێت یاخود بە پێچەوانەوە.

ئەوەی لێرەدا دێتەپێش لە بڕیاری ئیستاتیکی، نەبوونی بنەمایەکی کۆنکرێتی و دیاریکراوە کە بتوانرێت پشتی پێ ببەسترێت، ئەویش بەو هۆکارەی کە جوانی چەمکێکی دیاریکرا و جێگیر نییە وەک بابەتە مەعریفییەکان لە بەردەم توانای درککردنی مرۆڤدا، تا بە جێگیری و دیاریکراوی وەک چەمکێک پێناسە و پۆلینیبکات، بۆیە جوانی دۆخێکی چۆنیەتییە (کیفیت) و بەستراوەتە بە بابەتی زەوقی دروست و پەروەردەی سەلیقەوە لە مرۆڤدا، کانت لەم بارەیەوە دەڵێت "بۆ ئەفراندنی کاری هونەری، داهێنەری گەرچی پێویستە بەڵام بەس نییە، بەڵکو زەوق و سەلیقەی پەروەردەکراویش دەخوازێت" (محمدخانی، ١٣٨٦، ١٥٩). سەرەڕای نەبوونی بنەمایەکی دیاریکراو و براوە لە بڕیاری ئیستاتیکیدا، فاکتەرێکی دی هەیە کە دەکرێت پشتی پێببەسترێت، ئەویش بریتییە لەو توانا گشتگیر و هاوبەشەی کە لە نێوان مرۆڤەکاندا هەیە سەبارەت بە وەرگرتنی ئەزموونی هاوشێوە لە ئاست بابەتی جوانی، کە پێبەخشەری چێژ و ئاسودەییە بۆ مرۆڤ، بۆیە هەر ئەم چێژەش دەکرێت وەک بنەمایەکی هاوبەش لە مرۆڤەکاندا بۆ ئەزموونی جوانی پشتی پێ ببەسترێت، بەڵام دەبێت لێرەدا بۆ ناسینی ئەو چێژە جیاکاریی بکەین لە

بەرانبەر چێژەکانی دیکەدا کە مرۆڤ پێیان دەگات. هەروەک لە باسەکانی پێشوودا تیشکی خراوەتە سەر سەبارەت بە چێژی ئیستاتیکی و جیاکاری لە چیژەکانی دیکە لای مرۆڤ، بۆ وەدەست خستنی پێوەرێک لە ئەزموونی ئیستاتیکیدا و وەدیهێنانی بنەما و پێوەرێک بۆ بڕیاری ئیستاتیکی، چێژی ئیستاتیکی فاکتەرێکی گونجاو دەبێت بۆ ئەم مەبەستە، بەڵام دەبێت جیاکاری لە نێوان چێژی ئیستاتیکی و چیژەکانی دیکە بکەین کە هەموویان ئاسوودەیی و دڵخۆشی بە کەسی بەرانبەر دەبەخشن.

٢-٤- هونەری چەمکگەرا

هونەری کۆنسێپچواڵ یاخود چەمکگەرا یەکێکە لە هەرە هونەرە سەرنجراکێش و جەنجاڵەکانی سەدەی بیستەم، کە هەموو یاسا و ڕێسا باو و چەسپاوەکانی سەبارەت بەوەی کە هونەرمەند کێیە و کاری هونەری چییە و هەروەها چۆنیەتیی پرۆسەی کاری هونەری دەخاتە بەر پرسیارگەلێکی ڕیشەیی کە ئەو ژێرخانە باو و جێگیرەی هونەر پێشتر هەیبوو دووچاری هەڵوەشان و لێکترازان دەکات. هەروەها تێگەیشتنە باوەکانی مۆدێرنیزم بۆ هونەر و جوانی بەتاڵدەکاتەوە و بەم چەشنە قەڵەمڕە و چوارچێوەی هونەر جارێکی دی و بەپێی تێگەیشتنێکی دی سەر لەنوێ دادەڕێژێتەوە. هونەری چەمکگەرا هەر لەسەرەتادا وەک بزاوتێکی پرسیارکەر لەسەر بوونی خۆی وەک هونەرێک، خۆی بونیاد دەنێت و ئەرک و چوارچێوەی خۆی لەسەر بنەمای واتا و تێگەیشتنێکی چەمکگەرایانە نەک ئیستاتیکی دادەڕێژێت. هەر ئەمەش دەبێتە فاکتەری کاریگەر و پێناسی ئەم بزاوتە هونەرییە، واتە چەمکگەرایی.

سەبارەت بە واتای کۆنسێپتچواڵ ئارت؛ کە لە کۆنسێپەوە هاتووە، ئێدوارد لوسی سمیت لە فەرهەنگی زاراوە هونەرییەکاندا وەک بیرۆکە یاخود ئەو چەمکە سەرەکییەی کە واتا دەبەخشێتە بەرهەمێکی هونەری پێناسەی دەکات. لێرەدا چەمک دەبێتە هۆکارێکی سەرەکی و بنەمایی بۆ

بونیادی کاری هونەری. هەروەها سۆل لویت لە ساڵی ١٩٦٧ بۆ یەکەم جار ئەم زاراوەیە لە وەسفی بەرهەمەکانی خۆی و هاوشێوەکانی بەکاریهێنا، بەرهەمگەلێک کە زەینی بینەری زیاتر لە چاو و هەست و سۆزی ئەو لا مەبەست بوو، بۆیە لەم تیۆرەدا وەک دەبینین کۆنسێپت و چەمک گرنگ و لە پێشینەن نەک چۆنیەتیی دەربڕینی ئەم چەمکە، هزر و بیرۆکەی هونەرمەند گرنگە نەک ئۆبجێکتی هونەری.

هەروەها سمیت سەبارەت بە هونەری چەمکگەرا سێ خاڵی سەرەکی دەخاتەڕوو کە پێیوایە دەبێت ئەم هونەرە پەیڕەوی لە یەکێک یان چەند خاڵێک لەم خاڵانە بکات؛ یەکەم هونەرێک کە هەڵگری بیرۆکەی بنەمایی بێت و نەتوانرێت لە چوارچێوەیەکی فیزیکیدا بەرجەستە بکرێت. دووەم هونەرێک کە زمان کەرەستەی سەرەکی هونەر بێت تێیدا و بە خستنە لاوەی بەربەستەکان لە نێوان هونەر و تیۆری هونەر پەیوەندی دروست بکات. سێیەم هونەرێک کە کرداری هونەرمەند ماهیەتبەخشی بەرهەمی هونەری بێت (کبیرزادە، ١٣٩٢، ١٦٤).

لەلایەکی ترەوە تێڕوانینەکانی جۆزیف کاسوت سەبارەت بە هونەری چەمکگەرا جێی سەرنجن، کاسوت لە کۆمەڵە بەرهەمەکانی هونەر وەک بیرۆکە، کە بریتییە لە کۆمەڵە تێکستێک کە لە سەر کاغەز چاپ کراون، لەلایەک بە ڕوونی جەخت لە خەسڵەتی گوزارشتئامێزی هونەر دەکاتەوە و لە لایەکی تریشەوە ڕوونیدەکاتەوە کە نابێت تێکستە چاپکراوەکان کە ڕاستین و بەرچاون بە کاری هونەری لەقەڵەمبدرێن، بەڵکو دەبێت بیرۆکەکان کە گوزارشت دەبەخشنە کارەکە بە هونەر بزانین. لێرەدا گوتار بە واتایەکی پەتی، جێی ناوەرۆکی کاری هونەریی پێشوو دەگرێتەوە کە چیدی لە گفتوگۆی ئیستاتیکیدا نابنە جێی هەڵسەنگاندن و بڕیاردان. لە دیدی کاسوتدا هونەری کۆنسێپچواڵی پەتی، دەبێت خۆی بپارێزێت لە هەر جۆرە گەڕانەوەیەک بۆ شێواز و کەرەستەی کارکردنی هونەری نەریتی و

تەنیا بە شێوەیەکی چەمکی خۆی دەرببڕێت. کاسوت لە گوتاری هونەر دوای فەلسەفەدا دەڵێت، ناوازەترین پێناسەی هونەری چەمکی بریتی دەبێت لە لێکۆڵینەوە لە بنەماکانی چەمکی هونەر خۆی، هەر بۆیە خۆی لە دێرێکدا دەڵێت، تەنیا بانگەشی هونەر بۆ هونەرە، هونەر پێناسەی هونەرە(مارزونا، ١٣٩٦، ٧٤).

بۆیە ئالێرەوەیە کە جوانی وەک فاکتەرێکی کاریگەر لەگەڵ ئامرازە ڕازێنەرەوەکان و داڕشتنی باوی کاری هونەری هەموو وەلاوە دەنرێت لە پێناو بەرجەستەبوونی بیرۆکە و چەمک کە کۆنسێپتچواڵ پێیوایە لە پێشترینە. لە کاری چەمکگەرادا ئامانج گەیاندنی بیرۆکەیەکی تایبەت و دیاریکراوە بۆ کەسی بەرانبەر، بۆیە ئامرازی گەیاندن دەکرێت هەر شتێک بێت کە ئەم بیرۆکەیە بگەیەنێت و هونەرمەند دەستکراوە دەبێت لە ئەنجامدانی، هەر بۆیە ڕێکارە هونەرییەکانی پێشوو بۆ پێکهێنانی کاری هونەری بابەتێکی ناپێویست دەبن و هونەرمەند بۆ گەیاندنی بیرۆکە و چەمکەکەی خۆی کەڵک لە هەر کەرەستە و ئامرازێکی گونجاو و جۆراوجۆر وەردەگرێت کە خۆیان ئۆبجێتکی ئامادەن و هونەرمەند هیچ جۆرە دەستکارییەکیان ناکات بە مەبەستی ڕازاندنەوە و کاریگەریی ئیستاتیکی بینەیی لای بەرانبەر، هەروەها فاکتەرەکانی زمان و گوتاریش بۆ گەیاندنی بیرۆکەکە وەک هۆکارگەلێکی چالاک و کاریگەر دێنە ناو کاری هونەرییەوە.

هونەری چەمکگەرا بە ڕەتکردنەوەی ئیستاتیکا و ئۆبجێکتی هونەری (دەستکرد و لەسەر بنەماکانی داڕشتنی هونەری پێشوو) بە مەبەستی گەیشتن بە مانای هەقیقی هونەر، دەستدەکات بە کنە و پشکنین لە واتا و چەمکی خودی هونەر و دەستکەوتنی ماهیەتی هەقیقی هونەری لا مەبەستە. ئەم بەخۆداچوونەوەیەی هونەرمەندانی چەمکی سەر لە فەلسەفە و زمانەوە دەردێنێت و بۆیە ئاوێتەبوونێکی تەواو لە نێوانیاندا

دروستدەبێت و هەروەک دەبینین زمان و فەلسەفە دەبێتە بەشێکی دانەبڕاوی کاری چەمکگەرایی، هەروەک جۆزیف کاسوت لە بۆچوونەکانی ئاماژەی پێدەدات و دەڵێت "هونەر ڕوونکردنەوەی هونەرە، یاخود هونەر هونەرە و تەنیا بۆ خۆی دەگەڕێتەوە"(کبیرزادە، ١٣٩٢، ١٤٩). بەم چەشنە جەخت لە سەربەخۆیی زمانی هونەر دەکاتەوە بۆ لێدوان لەسەر خودی خۆی. هەروەها لە گوتاری هونەر دوای فەلسەفە دیسان کاسوت دەڵێت "هونەر بەهەمان ئەندازە کە بیرۆکەیە، بیرۆکەیە"(هەمان) ئەمە خۆی لەخۆیدا ئەوە دەگەیەنێت کە هونەر دەبێتە بابەتی خۆی و لێدوان لەسەر خۆی دەبێتە ئەرکی خۆی. لە لایەکی دیکەوە بە مەبەستی جەختکردنەوە لەبارەی گرنگیی چەمک و بیرۆکە لە هونەردا، سۆڵ لویت لە گوتارێکدا دەڵێت "بیرۆکە لە ناخی خۆیدا تەنانەت گەر بە شێوەیەکی بینەییش قابیلی نمایش نەبێت، بە بەرهەمێکی هونەری ئەژماردەکرێت. هەروەک چۆن بەرهەمێکی دروستکراو بە بەرهەمی هونەری ئەژماردەکرێت"(هەمان) ئەم لێدوانەی لویت جەختکردنەوەیە لە گرنگیی بیرۆکە لە پێکهاتەی کاری هونەری چەمکیدا و نیشانیدەدات کە کرۆکی کارەکە بریتییە لە چەمک و بیرۆکە نەک شتێکی تری لاوەکی، هەروەها ئۆبجێکتێکیش گەر هەبێت لە سەر هەمان بنەما و لە خزمەت هەمان بیرۆکەدا دادەمەزرێت .

لێرە بەدواوە هونەر واتا و پێناسەیەکی دی وەردەگرێت و بیرۆکە یاخود چەمک ناوجەرگە و چەقی کاری هونەری پێکدێنێت. هونەری چەمکی ڕەسەنایەتی دەبەخشێت بە هزر و چەمک و بەم شێوەیەش هەر شتێکی دی لە پێشینەی کاری خۆی لادەبات، وەک خەسڵەتە ڕواڵەتییە ڕازاوەییەکانی بەرهەمی هونەری، بەم چەشنە هاوشانی فەلسەفە و بگرە پێشڕەوتر لەویش لە بواری فیکر و ئەندێشەی هونەردا خۆی دەنوێنێت.

٢-٥- هونەری چەمکگەرا لە ڕووی پێکهاتەوە

سەرەتا پێویستە باسێک لە بونیادی کاری هونەری چەمکی بکەین لە ڕووی پێکهاتەوە، وەک ئاشکرایە بابەت و فۆڕم و ناوەڕۆک سێ فاکتەری سەرەکین لە پێکهێنانی هەر کارێکی هونەریدا کە لە خوێندنەوە و تێگەیشتن لە کاری هونەریدا هەریەکە و هەڵگری کۆمەڵێک زانیارین. هەروەها بۆ لێدوانێکی ڕەخنەییانە و تێگەیشتن لە هەر بەرهەمێکی هونەری پێویستە سەرنجی وردی ئەم سێ فاکتەرە بدەین کە کارەکەی لێ بەرهەمهاتووە. لە کاری هونەری کلاسیک و مۆدێرندا ئەم سێ فاکتەرە نزیکن لەیەک و هاوچەشنن، بەڵام لە کاری هونەریی پۆست مدێرن و بە تایبەتی تر هونەری چەمکگەرا گۆڕانی بەسەردادێت، کە پێویستە سەرنج بدرێت. ئەم سێ فاکتەرە وەک پلانێک وان بۆ کارە هونەرییەکە و دواتر لە ڕێی ڕەگەزە بینەییەکانی وەک خاڵ و هێڵ و ڕەنگ و... بەرهەمەکە دێتەئاراوە.

ئەوەی باسکرا چۆنیەتیی پێکهاتەی کاری هونەرییە بە شێوەیەکی گشتی لە کارکردنی کلاسیک و مۆدێرندا کە خۆی لە چوارچێوەی ئۆبجێکتی دەستکرد و ئیستاتیکیدا دەبینییەوە و لە جۆری خۆیدا تایبەتمەندە، بەڵام بە هاتنی سەردەمی پۆست مۆدێرن جۆرێکی دی لە تێگەیشتن و کاری هونەری وەک هونەری چەمکگەرا دێتەئاراوە کە بە پێی بنەما و ئامانجەکەی هەڵگری خەسڵەتگەلێکی جیاوازە و بۆیە پێکهاتەیەکی دیش دەخوازێت بۆ بونیادنان و دەربڕین. ئەمە بەو واتایەی کە پێکهاتەیەکی نوێ بۆ بونیادنان و خوێندنەوەی کاری هونەریی چەمکگەرا گونجاوتر و کارسازترە.

جیاوازییەکی بنەڕەتی لە هونەری کلاسیک و مۆدێرن لە گەڵ هونەری چەمکگەرا ئەوەیە کە لە چەمکگەرادا ئۆبجێکتی هونەریی و ڕواڵەتە ئیستاتیکییەکەی کە لە چوارچێوەی فۆڕمدا خۆی دەنواند بەجارێ

نامێنێت و ئەو گرنگییەی پێشووی نامێنێت، ئەمەش لە پێناو بەرجەستەبوونی چەمکی کارەکەیە کە لە کارکردنی پێشوودا ئەو ڕۆڵەی نییە.

فاکتەرێکی دیکەی سێ فاکتەرە سەرەکییەکەی کارکردنی کلاسیک و مۆدێرن کە بریتییە لەوەی بابەت و بوونێکی بینراو و ڕوونی هەیە، لە چەمکگەراییدا جێی خۆی دەدات بە ناونیشان(تایتڵ) کە فاکتەرێکی بنەڕەتییە لە پێکهاتەی هونەریی چەمکگەرادا لە پاڵ هەردوو فاکتەری ئۆبجێکت و چەمکدا. فاکتەری بابەت ئەو کارایی و بەرجەستەییەی خۆی لە کارێکی چەمکیدا نابێت وەک لەوەی لە کارێکی کلاسیکیدا هەیەتی، ئەمەش کاتێک زیاتر ڕووندەبێتەوە کە لە بەرانبەر ئۆبجێکتێکی ئامادەی وەک تەوالێتەکەی دۆشان یاخود کورسییەکەی کاسوت ڕادەوەستینەوە کە لێرەدا ئەوەی ئۆبجێکتەکە لە کەرەستەیەکی ڕۆژانەی ئاسایی ژیان جیادەکاتەوە و وەک کارێکی هونەری دەیناسێنێت لە هەنگاوی یەکەمدا بریتییە لە ناونیشان کە ئەویش لە کۆنسێپتی کارەکەوە سەرچاوەی گرتووە. هەروەها ناوەرۆکیش کە پەیوەست دەبوو بە فۆڕمی کارەکەوە لە هونەری چەمکیدا جێی خۆی دەدات بە چەمک، بۆیە پێکهاتەی هونەری چەمکی بریتی دەبێت لە سێ فاکتەری سەرەکی و بونیادنەری وەک تایتل و ئۆبجێکت و کۆنسێپت، هەروەک لە وێنەکەی خوارەوەدا ئاماژەی پێدراوە کە هەر لە ڕێی ئەم پێکهاتەوە کاری هونەریی چەمکی بونیاددەنرێت و درکی پێدەکرێت و خوێندنەوەشی بۆ دەکرێت.

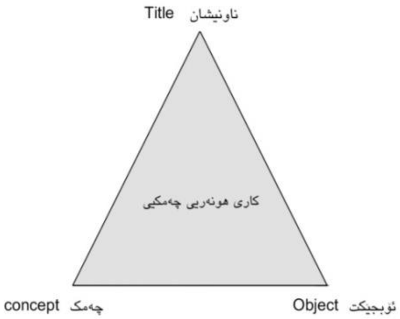

وێنەی شیکاریی پێکهاتەی کاری هونەریی چەمکی

لەبەر ئەوەی ئۆبجێکتەکە بە ئامادەیی دێتە ناو کاری هونەرییەوە و هیچ جیاوازییەکی لەگەڵ هەمان ئۆبجێکتدا لە دەرەوەی دنیای هونەردا نییە و ئەو خەسڵەتەی کە وەریدەگرێت لە ڕێی بە ئەرک سپاردنی هونەرمەندەوەیە کە وەریدەگرێت نەک خودی ئۆبجێکتەکە. ئەوە ڕوون و ڕاستە کە هونەرمەند کارێکی پێشەیی و دەستی لەم چەشنە کارانەدا ئەنجامنادات، بەڵام بە وردبوونەوە لە کۆی پڕۆسەکە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە هونەرمەند لە نێوان فاکتەرە پێکهێنەرەکانی وەک ناونیشان و ئۆبجێکت و چەمکدا ڕێکخستنێک دروستدەکات لە سەر بنەمای بیرۆکەی سەرکیی کارە هونەرییەکە و پێویستی بە جۆرێک لە داڕشتن و هەماهەنگی دەبێت لە نێوان ئەم توخمە پێکهێنەرانەدا. ئەمەش لەبەر ئەوەی ئۆبجێکتێکی ئامادە بە بێ پێبەخشینی هیچ ناونیشانێک لە چوارچێوەیەکی مەبەستداردا و بەتەنیا ناتوانێت هەڵگری واتایەکی دیاریکراو بێت کە هونەرمەند مەبەستیەتی، بە واتایەکی دی ئەم ئۆبجێکتە بەتەنیا ناتوانێت ئەو چەمک و واتایەی کە هونەرمەند خوازیاریەتی و کۆی کارەکەی لەسەر بونیادناوە بەرجەستەی بکات، چونکە هەمان ئۆبجێکت لە دەرەوەی دونیای هونەر و لە ژیانی ڕۆژانەشدا بە بێ جیاوازی هەیە، لەم

دۆخەشدا نە بە کارێکی هونەری تەماشادەکرێت و نە هەمان واتا و چەمک لەخۆدەگرێت، بۆیە ئەمە خۆی بەستراوەتەوە بەو بە ئەرک سپاردنەی هونەرمەند، ئەویش لە ڕێی ڕێکخستن و داڕشتنێکی گونجاو لە نێوان هەڵبژاردنی ناونیشان و ئۆبجێکت و چەمکی کارە هونەرییەکەدا. هەر ئەم ڕێکخستنەش دەبێتە هۆی سەرکەوتوویی کارەکە لە بەرجەستەبوون و دەربڕیندا وەک کارێکی هونەری.

لەلایەکی ترەوە ئەم ڕێکخستن و داڕشتنە مەبەستدارەی کە هونەرمەند کارەکەی لەسەر بناغە دەنێت، فۆڕمێکی زەینی و واتابەخش لە هزری بەرانبەردا دروستدەکات بەهۆی پەیوەندیی نێوان بەشەکان بەیەکەوە لە ڕووی ئاماژەوە. ئەم فۆڕمە فۆڕمێکی بینراو نییە کە پێویست بە توخمە بینەییەکان و داڕشتنی هونەری و توانای تەکنیکی بێت وەک لە کارکردنی پێشوودا هەبووە، بەڵکو فۆڕمێکی زەینییە و لە هزری بینەردا دروستدەبێت لە کاتی ئەزموونکردنی کارە هونەرییەکدا. ئەمە ئەو جۆرەیە لە فۆڕم کە لەلای کانت هەیە. کانت پێیوایە کە "فۆڕم بریتییە لەو شتەی کە زەین لە بینین و ئەزموونکردنی دیاردەیەک، بە شێوەیەکی چەمکی دروستیدەکات. بە بۆچوونی کانت فۆڕم خەسڵەتێکی زەینییە و ناچارمان دەکات شتەکان و دیاردەکان بە فۆڕمێکی تایبەت وەرگرین و درکی پێبکەین"(جمالی. ١٣٩٤. ١١). بە واتایەکی تر فۆڕم بریتی دەبێت لەو چەمک و واتایەی کە زەین لە ئەزموونکردنی دیاردەیەک پێماندەبەخشێت. ئەمە ئەو فۆڕمەیە کە زەین لە پەیوەندیی نێوان شتەکاندا و ئاماژە و واتاکانیاندا وەردەگرێت و لە لای خۆی بەرجەستەی دەکات وەک یەکەیەکی واتادار، کە ئەم فۆڕمە زەینییە و خەسڵەتی بینەیی نییە، هەر ئەم فۆڕمەشە لە کاری هونەری چەمکیدا لە بەرجەستەکردن و واتابەخشیدا ڕۆڵدەگێڕێت و ئەو توانایە بۆ وەرگر فەراهەمدەکات کە ئەزموونی کارێکی لەم چەشنە بکات و سەرەنجام درکی بکات و دواجار چێژبەخشیش بێت بۆی. ئەم فۆڕمە زەینییە توانای وێناکردن و

بەرخوردکردنمان لەگەڵ کارەکەدا بۆ فەراهەمدەکات و کەشێکی فیکریشمان بۆ دەخولقێنێت تا تاوتوێی چەمکە بەرجەستەبووەکانی کارەکە بکەین وەک بینەر. هەر ئەمەش ئەرک و ئامانجی کاری چەمکگەرایییە کە بینەری کاری هونەری لە دۆخی حسی و ئیستاتیکییەوە بگوازێتەوە بۆ دۆخی هزری و بیرکردنەوە و هەر ئەمەش بە شایستەی بینەری خۆی دەزانێت لە بری ئەفسوونکردنی لە کەشێکی ئیستاتیکیی بینەییدا کە بە ڕێگری دەبینێت لەبەردەم بیرکردنەوەدا.

٥-٦- ئەزموونی ئیستاتیکی و هونەری چەمکگەرا

کاری هونەریی چەمکگەرا بە هۆی ئەوەی هەڵگری سیفاتی ئیستاتیکیی بینەیی نییە لە پێکهاتەی خۆیدا و هەروەها ئەمەش لە مەبەستیدا نییە، بۆیە ئەو ئەزموونە ئیستاتیکییەش نابەخشێتە بینەر کە لە کارێکی هەڵگری خەسڵەتی ئیستاتیکیدا هەیە وەک بەرهەمێکی کلاسیکی یاخود مۆدێرن، بەڵام کاری چەمکی لە ڕێکخستنی خۆیدا و بونیادنانی ئەو فۆڕمە زەینییە واتابەخشەی کە دروستی دەکات، هەڵگری خەسڵەت و چێژێکی تایبەتە بۆ بینەر کاتێک ئەم کارە ئەزموون دەکات و لە میانەی پڕۆسەی ئەزموونەکەشدا بینەر کە دەگاتە درکپێکردنی واتا و چەمکی کارەکە لەم چێژە بەشدار دەبێت و دواجار بڕیاری جوانبوونی کارەکە لە لای خۆیەوە دەردەکات. ئەم چێژە هەمان چێژی بێلایەن و ئیستاتیکییە کە پێشتر باسی لێوە کرا. ئەم چێژە گەرچی خەسڵەتێکی بینەیی و ڕواڵەتییانەی نییە، بەڵام چێژێکە لە ئاکامی درک و تێگەیشتنی فۆڕمە زەینییەکەدا پێی دەگەین، کە کارەکە لە خۆی دەگرێت.

جۆن دیوی بیرمەندی هاوچەرخ لە کتێبەکەیدا بە ناونیشانی "هونەر وەکو ئەزموون" بە وردی باس لە ئەزموون و ئەزموونی ئیستاتیکی و هەروەها ئەزموونی هزری و پەیوەندیی نێوانیان دەکات. دیوی لە باسەکەیدا سەبارەت بە ئەزموون دێتە سەر باسی ئەزموونی هزری و

فیکری لای تاک و بە ئەزموونێکی تایبەت و کامڵ و یەکتا باسی دەکات و دەڵێت "ڕامان و بیرکردنەوەگەلێکی ورد و هەستیار هەن کە زاناکان و بیرمەندان، بە مانای تەواو و ڕێک وەک ئەزموون باسی لێوە دەکەن، کە ئەم ئەزموونانە لە واتای کۆتاییاندا ئەزموونی هزرین. هەروەها تێفکرین و هزرین لە چوارچێوەی وێناکان (ئایدیاکان) دێتەئاراوە و بەردەوامیی هەیە"(دیوی، ١٣٩١، ٦٢). دیوی وەک ئەزموونەکانی دیکەی مرۆڤ باس لە ئەزموونی هزریش دەکات کە چۆن لە ناو خۆیدا و لە یەکگرتنی بەشەکانیدا وێنایەکی گشتی و هزرینێکی قوڵ پێشکەش دەکات، کە ئەمە خۆی وەک ئەزموون بۆ تاک پڕبایەخە و بێ پەیوەندیش نییە بە ئەزموونی ئیستاتیکی و کاری هونەریی چەمکیەوە کە ئەزموونێکی هاوشێوە لەخۆیدەگرێت، ئەمەش لەو ڕووەوە دێت کە هونەری چەمکی خۆی لەسەر بنەمای هزر و چەمک بونیاد دەنێت، هەر بۆیە هەڵگری ئەزموونێکی هزریش دەبێت بۆ بینەر. هەروەها باس لەو ڕەوتە دەکات کە ئەزموونی هزری لە خۆیدا دەیبێت و دەگاتە لوتەکە و واتابەخشیی ئەزموونەکە. دیوی لە درێژەی باسەکەیدا دەڵێت "کاتێک باس لە ئەزموونی هزری دەکەین، دەڵێین دەگەین بە ئەنجام. لێکدانەوەی ئەم ڕەوتە وایە کە لێکچوونی دەرەنجام بە قۆناغی لوتکەی هەر ئەزموونێک بچوێنین. ئەم ئەزموونە، هاوشێوەی ئەزموونی بینینی زریانە، کە دەگاتە لوتکەی خۆی و دواجار وردە وردە دادەمرکێتەوە" (هەمان، ٦٣). ئەمە ئەزموونی جوڵەیەک دروستدەکات کە بەردەوامی هەیە لە گەیشتن بە لوتکە و دامرکانەوە، لەم ڕەوتەدا دەرەنجام و سەرەنجام بەشێکی جیا نییە لە ئەزموون و هەروەک دیوی دەڵێت دەرەنجام خاڵی لوتکەی ئەزموون و جوڵەکەیە. ئەمەش هاوشێوەی ئەو ئەزموونەیە کە لە ئاست کارێکی چەمکیدا دەمانبێت لە ئەنجامی درکپێکردنی ئەو فۆڕمە زەینییەی کە لە پەیوەندی فاکتەرە پێکهێنەرەکان دێتە ئاراوە و بینەریش پاش زنجیرەیەک پەیوەندی و لە میانەی ڕەوتی ئەزموونەکە دەگاتە دەرەنجام و لوتکەی ئەزموونەکە کاتێک واتا و چەمکی کارەکە لە میانەی فۆڕمە

زەینییەکە خۆی ئاشکرا دەکات و دواجار ئەم ئەنجام و بە لوتکە گەیشتنە و ئاشکرابوونە دەبێتە مایەی چێژی ئیستاتیکی لای بینەر، کە لە میانەی پڕۆسەیەکی هزری و زەینیدا پێی دەگات.

دیوی سەبارەت بە ئیستاتیکیبوونی ئەزموونی هزری دەڵێت؛ ئەزموونی هزری یەکەی ئیستاتیکیی خۆی هەیە و جیاوازیشی لە چاو ئەزموونی ئیستاتیکیدا تەنیا لە ڕووی کەرەستەوەیە، کە کەرەستەی ئەزموونکردنی هونەرە جوانەکان بریتییە لە ئەو کەیفییەتە بینەییەی هەیانە و کەرەستەی ئەزموونی هزریش بریتین لەو هێما و نیشانانەی کە کەیفییەتێکی زاتیی خۆیان نییە، بەڵکو نوێنەری شتگەلێکن کە ڕەنگە لە ئەزموونێکی دیدا بە جۆرێکی دی ئەزموون بکرێن. ئەمەش جیاوازی دروستدەکات و هەر ئەمەش یەکێکە لەو بەڵگانەی کە ئاشکرای دەکات بۆچی هونەرێک کە بە ڕەهایی هزرییە هەرگیز بە ئەندازەی میوزیک پەسەندی گشتی و هەمووان نییە. ئەمە لە کاتێکدایە کە هەردوو ئەزموونی ئاسودەبەخش و کامڵ و یەکپارچەیان هەیە کە لە ڕێی جوڵە و ڕەوتێکی ڕێکخراو و دارێژراودا دێنەدی. ئەم پێکهاتە هونەرییەی ئەزموونی هزری یەکسەر هەستی پێ دەکرێت و تا ئەو کاتەش کە ئەم پێکهاتەیە بەم چەشنەیە، پێکهاتەیەکی ئیستاتیکییە. هەروەها دیوی ئەو کەیفییەتە ئیستاتیکییەی کە لە ئەزموونی هزریدا هەیە بە گرنگ باسی دەکات و دەڵیت؛ گرنگتر ئەوەیە کە ئەم کەیفییەتە نەک تەنیا هۆکارێکی گرنگی سەرقاڵی هزری و برەودانیەتی، بەڵکو هیچ چالاکییەکی هزری تەواو و کامڵ نییە مەگەر ئەوەی کە بەم کەیفییەتە کامڵ بکرێت و بەبێ ئەو هزرین بە ئاکام ناگات. هەروەها دەڵێت لە کۆتاییدا ناکرێت بابەتی ئیستاتیکا لە ئەزموونی هزری بە تەواوی جیابکرێتەوە، لەبەر ئەوەی ئەزموونی هزری بۆئەوەی ئەزموونێکی کامڵ بێت دەبێت خەسڵەت و سیفەتی ئیستاتیکی هەبێت (هەمان، ٦٤). لێرەدا بە ڕوونی ئەوە دەبینین کە پەیوەندیی نێوان ئەزموونی هزری و ئەزموونی ئیستاتیکی پەیوەندییەکی پتەو و واتابەخشە

که ئەزموونی هزری بێ خەسڵەتی ئیستاتکیی نییە و ئەمەش لە کارێکی چەمکیدا تەواو جێی خۆی دەکاتەوە و گونجاوە. هەروەها ئەوەمان لا ڕووندەبێتەوە کە لە کاری چەمکیدا سەرەڕای نەبوونی فاکتەر و کاریگەرییەکانی ئیستاتیکای بینەیی، بەڵام دەکرێت ئەزموونێکی ئیستاتیکی بکەین، کە خۆی ئاوێتەی ئەو ئەزموونە هزرییە کردووە کە لە ئاست کارەکەدا دەمانبێت.

لە ئەنجامدا دەبینین کە کاری هونەریی چەمکگەرا بەهۆی ئەو خەسڵەت و تایبەتمەندییەی هەیەتی، هەڵگری هەردوو ئەزموونی ئیستاتیکی و ئەزموونی هزرییە، کە ئەم دووانەش پەیوەست و ئاوێتەی یەکن، بەڵام ئەم ئیستاتیکایە ئیستاتیکایەکی بینەیی نییە و لە ڕێی کاریگەرییە بینەییەکانی ئۆبجێکتەوە و لە ڕێی ڕازاندنەوە و داڕشتنی توخمە بینەییەکانەوە بێتەدی، بەڵکو ئیستاتیکایەکی درکپێکراوی زەینییە کە لە ڕێی پڕۆسەیەکی زەینی و هزری دێتەدی هەروەک ئەو خەسڵەتە ئیستاتیکییەی کە لە ئەدەب و دەقێکی ئەدەبیدا ئەزموونی دەکەین، کە ئەویش بەهەمان شێوە ئیستاتیکایەک نییە هەڵگری خەسڵەتی بینەیی بێت و ئەویش لە پێکهاتە و داڕشتنی بەشەکانی خۆیدا کە پێکهاتەیەکی زهنییە نەک بینەیی هەڵگری خەسڵەتی ئیستاتیکی دەبێت، بۆیە لێرەوە درک بەو پەیوەندییە دەکەین کە لە نێوان ئەزموونی ئیستاتیکی و کاری چەمکیدا هەیە گەرچی کاری چەمکیی هەڵگری هیچ ئیفێکتێکی ئیستاتیکیی بینەیی نییە و ئەمەش لە شیکاریی نموونەکاندا ڕوونتر دەبێتەوە.

٣- شیکاریی دوو نموونەی کاری هونەریی چەمکگەرا لە هەرێمی کوردستاندا

نموونەی (١)

ناونیشان: بێناونیشانەکان

ئۆبجێکت: کێلی قەبر

کۆنسێپت: ناونیشان بەخشین بە پرسێکی بێناونیشان

هونەرمەند: ئەحمەد نەبەز

ڕێکەوتی بەدیهاتن: ٢٠٢١

شێواز: چەمکگەرا

ژانر: ئینستەلەیشن

قەبارە: ١٠ X ١١م

شوێنی نمایش: هەولێر- گەلەری جیهان

ستەیتمێنت:

گۆڕستانی ژنە کوژراوەکان... لە کۆتایی ئەم سەدەیە گۆڕستانێکمان لێ جێدەمێنێت، بێ ناو، بێ ناونیشان، بێ زیارەتکاران کە پڕە لە چیرۆکی دڵتەزێن و لاشەی کوژراوی ژنان، گۆڕەکانیان بێناز و ناڕێک بە گڵ داپۆشراون، لە بەشی سەرەوە و خوارەوەی هەر گۆڕێکدا دوو کێلە بەردی خوار و ناڕێک دانراوە کە هیچ ناوێک، یان ڕێکەوتێکیان لەسەر تۆمارنەکراوە، تەنها ژمارەیان لەسەر نووسراوە بە بۆیەی ڕەش و سوور، زۆربەی قوربانییەکانی ئەم گۆڕستانە ئەو ژنانەن کە قوربانیی کلتوور و دابونەریتی کۆمەڵایەتی و ئاینین لەژێر ناوی شەرەف لەلایەن کەسوکار و عەشیرەت و کەسانی نەناسراوەوە کوژراون، لاشەکانیان لە چۆڵەوانی و ناو شاخ و قەراغ ڕێگا دوورەکان فڕێدراون، دواتر لەلایەن شارەوانییەوە نێژراون، تەنانەت دوای کوشتنیشیان گۆڕەکانیان جیاکاریی لەگەڵدا دەکرێت و تێکەڵ بە مردووەکانی دیکە ناکرێن و بڕیاری دوای کوشتنیشیان لەسەر دەدرێت، بە جۆرێک لە ناوی خۆیشیان بێبەش دەکرێن، تەنها ژمارەیەک دەخرێتە سەر گۆڕەکانیان لەلایەن شارەوانییەوە.

باسکردن:

بێناونیشانەکان کارێکی ئینستەڵەیشنی هونەرمەند ئەحمەد نەبەزە کە لە ساڵی ٢٠٢١ لە شاری هەولێر لە گەلەری جیهان نمایشکراوە، کۆی کارەکە بریتییە لە کۆمەڵێک کێلی قەبر لە قەبارە و ئەندازەی جیاواز لە نێوان ٨٥ بۆ ١٢٠ سم بەرزی کە ژمارەیان ٣١ دانە دەبێت و بە فراوانی هۆڵەکە لە ئەندازای ١٠ بە ١١م دانراون و جێگیرکراون. مەتریاڵی کێڵەکان بریتییە لە بەردی سروشتی و لەسەر هەر کێڵێک ژمارەیەک بە ڕەنگی

ڕەش بەدیدەکرێت. کێڵەکان بێجگە لەو ژمارەیەی لەسەریانە هیچ ناو و هێما و ئاماژەیەکی دی لەخۆناگرن. کێڵەکان تەواوی هۆڵەکە پڕدەکەنەوە و وەک ئۆبجێکتێکی ئامادە خۆیان نمایشدەکەن بە جۆرێک بینەر لە دیدی یەکەمدا خۆی لە نێو گۆڕستانێک بەرجەستەدەکات. کێڵەکان بە جۆرێک ڕێکخراون کە بینەر دەتوانێت بەناویاندا بگەڕێت و لە نزیکەوە تەماشایان بکات.

شیکردنەوە:

بینەر بە چوونەژوورەوە بۆ ناو هۆڵی نمایشی کارە هونەرییەکە دووچاری هەڵوەستە و تێڕامان دەبێت لە ئاست کۆمەڵە کێڵێکی ستوونی کە وەک ئۆبجێکتێکی ئامادە و بێ دەستکاری لە ناو هۆڵێکی شیک و لەسەر ڕووتەختێکی کاشیکراودا وەکو واقیعکی خۆسەپێن هەموو هەڵتۆقیون. پاش ساتێک لە هەڵوەستەکردن بینەر وێنای گۆڕستانی بۆ بەرجەستە دەبێت لە ڕێی کێڵەکانەوە و کێڵەکان ڕایدەکێشنە ناو کارەکە و ناچاری زیارەت و گەڕان بەدوای شوناسی خاوەن کێڵەکانی دەکەن. هەر ئەم ڕێکخستنەش بۆ کارەکە بینەر دەکات بە بەشێکی چالاک و بزواوی کارە هونەرییەکە کە دەرەنجامی گەڕان و عەودالییەکەی جگە لە کۆدێکی نووسراوی سەرکێڵەکان چیدی نییە. کێڵە بەردینەکان فەزای هۆڵەکە داگیردەکەن و لە ڕێی کاریگەرییەکانی مەتریاڵەوە بۆ بینەر کۆنتراستێک دروستدەکەن، وەک مەتریاڵی پێکهاتەی خودی هۆڵەکە کە دیواری گەچکراو و کاشی و شوشەکرا و ڕووناکییە و مەتریاڵی کێڵەکانیش بەردی سروشتین. کێڵەکان لە ڕێی ئەندازەی کورت و درێژیانەوە ڕیتم و جوڵەیەکی بەردەوام دەبەخشنە کارە هونەرییەکە.

ڕاڤەکردن:

بەرکەوتەی یەکەمی بینەر لەگەڵ کارەکەدا کە هەڵگری هەڵوەستە و شۆکێکە لە ڕێی هێنانە ناوەوەی گۆڕستانێک بۆ ناو هۆڵێکی نمایشی هونەری، کە فەزاکەی پڕە لە زیندوێتی و ژیاندۆستی، دەسبەجێ بە کۆمەڵە پرسیارێک (بۆ نموونە، گۆڕستان لێرەدا چی دەکات) زەینی بینەر سەرقاڵی خۆی دەکات، کە ئاماژەی خستنەوەیاد و ناساندن و گرنگیی چەمک و واتای کارە هونەرییەکە لای بینەر دروستدەکات. کێڵەکان بەهۆی ڕێکخستن و بەرجەستەکردنی خۆیان بینەر پەلکێشی نێو کارەکە دەکەن و دەیکەنە بەشێک لە ئۆبجێکتە هونەرییەکە و بەم هۆیەشەوە زەینی زیاتر گیرۆدەی گەڕان بەدوای ناسنامە و شوناسی خاوەن کێڵەکان دەکات وەک سروشت و نەریتی ئاسایی هەر سەردانێکی گۆڕستان. ئەمەش ئاماژەی گرنگیدان و ناساندن و ئاشکراکردنی زیاتری بابەتەکەیە کە خۆی لە ڕاستیدا بە پێچەوانەوەیە. بەو کۆنتراستەی کە لە ڕێی ئۆبجێکتەکە و شوێنی نمایشەکە دروستدەبێت کە لە ڕاستیدا کۆنتراستی ژیان و مەرگە و بینەر دووچاری ڕامان و هەڵوێستە دەکات لەسەر بابەتەکە کە خۆی بە پێچەوانەوە لە واقیعدا ئەم بابەتە بابەتێکی فەرامۆشکراو و داپۆشراوە لە ناو کۆمەڵگادا و هەروەها ئەم بەرجەستەکردنە خۆی ئاماژەی ناونیشان بەخشین بە کارەکە دەدات لە ڕێی هێنانە ناو خەڵک و خستنە بەرباسی بابەتەکە. دواجار هونەرمەند لە ڕێی ڕیتمی کێڵەکان و جوڵەی بینەر وەک بەشێک لە ئۆبجێکتەکە، زیندوویێتی بۆ پرسەکە دەگێڕێتەوە و وەک پرسێکی لەیادنەچوو بەرجەستەی دەکات و هەر ئەمەش تاکە ئاماژەی بەردەوامی و ژیانە لەم گۆڕستانەی کە هاتووەتە ناو خەڵکی و چاوەڕوانی بەسەرکردنەوە و دیداردەکات.

ئەزموونی ئیستاتیکیی کارەکە:

لە ڕێی ئەو فۆڕمە زهنییەی کە لە پەیوەندیی نێوان پێکهاتەی کارەکە وەک ناونیشان و ئۆبجێکت و کۆنسێپت، بەرهەمدێت، بینەر لە دۆخێکی زەینی و هزریدا پەیوەندی لە نێوان بەشەکان هەستپێدەکات و ئەزموونی دەکات. ئەم فۆڕمە فۆڕمێکی بینەیی نییە و وابەستەی ڕازاندنەوە و ئیستاتیکای بینەییش نابێت، بەڵکو فۆڕمێکی تەواو زەینییە و کاتێک بینەر لە دۆخی ئەزموونکردندا درکی پێدەکات وەک فۆڕمێک (لە ڕێی پەیوەندیی بەشەکان)، ئەو کات بە چێژێکی بێلایەن دەگات و بێ مەبەست کە ئەم چێژە چێژی ئیستاتیکییە و ئەو کاتەی کە لای خۆیەوە بینەر دەگاتە دۆخی داوەریکردن بڕیار لە جوانبوونی کارەکە دەدات، بۆیە لە کاری بێناونیشانەکان سەرەتا ناونیشانی کارەکە ئاماژەیەکمان دەداتێ ئاراستەی ئۆبجێکتەکەمان دەکات، پاشان کە ئۆبجێکتەکە دەبینین ئەویش لە ڕواڵەتدا هەمان ئاماژەیە بۆ بێناونیشانبوون و پاشان ئاراستەی چەمکی کارەکەمان دەکات کە ناونیشان بەخشینە بە پرسێکی بێناونیشان و هەمان ئاماژەش لە ئەزموونکردنی کارەکە بۆ بینەر دێتەدی. بەم چەشنە دەبینین پاش کامڵبوونی فۆڕمە زەینییەکە و درکپێکردنی چۆن دەتوانین چێژ لە کارە هونەرییەکە وەربگرین کە ئەم چێژە خۆی چێژێکی ئیستاتیکی و بێلایەن و سەربەخۆیە. ئەمە لە کاتێکدایە کە سەرەڕای ئەم ئەزموونە کارەکە هەڵگری ئەزموونی مەعریفیشە بۆ بینەر لە ڕێی ئەو چەمک و واتاوە، کە دەبێتە گوتارێکی مەعریفی و هزری لای بینەر.

نموونەی (٢)

ناونیشان: کیوبی ڕەش

ئۆبجێکت: جلوبەرگ، پێڵاو، ئاسن، دار، ڕەنگی ڕەش، دەنگ.

کۆنسێپت: تراوما و یادەوەری و شوێن لە فۆڕمی هونەریدا

هونەرمەند: علی ڕەزا گەرمیانی

ڕێکەوتی بەدیهاتن: ٢٠١٩

شێواز: چەمکگەرا

ژانر: ئینستەلەیشن

قەبارە: ٣ م بەرزی و ١٢م پانیی

شوێنی نمایش: هەولێر هۆڵی میدیا

ستەیتمێنت:

بیرەوەرییەکـانی لـم، وێنـاکردنی یـادەوەری کارەسـاتی ئەنفـال و جینۆسـایدکردنی کـوردە، کە بە لێشـاو و بە کـۆمەڵ لە بیابانەکـانی خواروی عیراق، لە نێوان ساڵانی ١٩٨٧- ١٩٨٨ بە زینـدوویی بۆ ژێر لـم زیندەبەچاڵ کران. لە کارەکەدا هەوڵدراوە دووبارە وێناکردنەوەی هەمان ئەو شوێنەی کە کارەساتەکەی تێدا ئەنجامدراوە بەرجەستەبکرێت، بەڵام هەندێک گۆڕان یاخود جیاوازیی بەدیدەکرێت لە کارەکەدا، بە شێوەیەک لە شـێوەکان کـارەکە گرێـدراوە بەو ژینـگەیەی کە پرۆسـەی ئەنفـالی تێـدا ئەنجامدراوە، بۆ ئەم مەبەستەش لم و جلوبەرگ، وەک کەرەستەی شوێن بەکارهێنراوە، کە ئاماژەن بۆ ئەمان و لەناوچوونی جەستەی قوربانیان، ئامـانج لەم کـارە بەبیرهێنـانەوەی ئەو تـاوانەیە کە دژ بە مرۆڤـایەتی ئەنجامـدراوە و هەروەهـا بەسـتنەوە و ئاشـناکردنی نەوەی دوای تـاوانی جینۆسـایدە، هەڵـبەتە ئەمەش بە ئامـانجی بەرگـرتن لە حـاڵەتی لە بیرچـوونەوە لە نێوانیانـدا، هەروەهـا بەستنەوەی ڕابـردوو بە ئێسـتاوە لە ڕێگەی ئەم کارە هونەرییانەی کە بەدیهاتوون.

باسکردن:

کیوبی ڕەش ناونیشانی کارێکی ئینستەڵەیشنی هونەرمەند عەلی ڕەزا گەرمیانییە کە لە درێژەی پرۆژەی هونەریی بیرەوەرییەکانی لم لە هۆڵی میدیای هەولێر لە ساڵی ٢٠١٩ نمایشی دەکات. کیوبی ڕەش لە ئەندازە و قەبارەیەکی گەورە پانتایی هۆڵی نمایش داگیردەکات کە بەرزییەکەی بریتی دەبێت لە ٣ م و بە پانی ١٢م لە شێوەی بازنە بڵاوەدەکات بە نێو هۆڵەکەدا. کارەکە بە گشتی لە دوو بەشی سەرەکی پێکدێت؛ بە شێکیان کە شەشپاڵویەکی گەورەیە و ئەوی تریان بازنەیەکی فراوانە و دەوری

شەشپاڵوەکەی داوە. هەموو ئۆبجێکتەکە بە جلوبەرگی جۆراوجۆری منداڵ و ئافرەت و پیاوان داپۆشراوە کە ڕەنگی هەموویان ڕەش دەنوێنێت. سەرەڕای ئەو مەتریالانەی کە لە دروستکردنی ئۆبجێکتەکەدا بەکارهاتبوون بینەر بەردەوام گوێبیستی کۆمەڵێ دەنگ دەبوو، کە پێدەچوو لەناو شێوە شەشپاڵووەکەدا بێتەدەرەوە، دەنگەکان لە دەنگی تۆپ و تەیارە و قیژاندن و لاوانەوەی منداڵ پێکهاتبوون.

شیکردنەوە:

کیوبی ڕەش کە قەبارەیەکی گەورە لەخۆدەگرێت و فەزای هۆڵەکە داگیردەکات بینەر دەخاتە ژێر ڕکێفی خۆی و کاریگەرییەکانیەوە. لە ڕێی بازنەی دەوری فۆرمە شەش پاڵوەکە بینەر ئاراستەی سوڕانەوەی دەوری خۆی دەکات و دەیکاتە بەشێکی جوڵاو و زیندوو لە کارە هونەرییەکە. ڕەنگی ڕەشی کیوبە گەورەکە کە سەراپای داگیرکردووە کاریگەریی خۆی بەسەر بینەر جێدەهێڵیت کە لە جووڵەیەکی بەردەوامدایە بە دەوری کارەکەدا. لە لایەکی ترەوە مەتریاڵی زاڵی کارەکە بریتییە لە پۆشاک و جلوبەرگ کە قەبارەی هەموو کارەکە دادەپۆشێت، ئەم مەتریاڵە بەکارهاتووە بەردەوامە لە زیندووکردنەوەی یادەوەری لای بینەر کە لە نائاگایی خۆیدا هەڵیگرتووە و ئەم زیندووکردنەوەیەش هەست و سۆزی بینەر زیاتر بە کارە هونەرییەکەوە گرێدەدات. ئەمە لە کاتێکدایە سەرەڕای ئەم فاکتەرە بەهێزەی یادەوەری، کارەکە هەڵگری مەتریاڵی دەنگییە کە لە ڕێی لاواندنەوە و دەنگی تۆپ و تەیارە و قیژەوە ڕەهەندێکی قووڵتر دەبەخشێتە وێنای یادەورییەکە لای بینەر. کیوبی ڕەش لە ڕێی فۆڕمەکەیەوە کە فۆڕمێکی ئەندازەیی بیناسازییە و هەروەها ئەو بازنەیەیەی کە دەوری داوە، جوڵە و ئاراستەیەکی بەردەوام دەبەخشێتە بینەر، هەڵگری یادەوەری و چواندنی بەردەوامە لە زەینی بینەری خۆیدا.

ڕاڤەکردن:

بینەر هەر بە چوونە ناو هۆڵەکە و ڕووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئۆبجێکتە هونەرییەکەدا کە قەبارەیەکی گەورە و زاڵی بەسەر بینەردا هەیە، ڕاستەوخۆ وێنای بینای کەعبەی موسوڵمانان دەکات لە زەینی خۆیدا، ئەویش بەهۆی لێکچوون و نزیکیی فۆڕمەکەوە لەم بابەتە، هەروەها ئامرازگەلێکی دیکە هەن کە ئەم وێنایە لای بینەر زیاتر بەرجەستە دەکەن وەک ڕەنگی ڕەش کە هەم بینای کەعبە ڕەش دەپۆشێت و هەمیش ئۆبجێکتەکە ڕەشی پۆشیوە، بەڵام دوو ڕەشپۆشینی جیاواز، لای یەکەمیان پۆشاکێکی پیرۆز و ئاسوودەبەخش بۆ بینەرانی و لای دووەمیشیان کە ئۆبجێکتەکەیە ئەم پۆشاکە پڕاوپڕە لە کارەسات و یادەوەریی ناخۆش بۆ بینەرەکەی، ئەویش لە ڕێی جلوبەرگی جۆراوجۆرەوە کە هەموو فۆڕمەکەی داپۆشیوە و یادەوەریی کارەساتی ئەنفال لای بینەر دروستدەکات. لەلایەکی ترەوە لە ڕێی فۆڕمە بازنەییەکەی دەوری کیوبەکەدا کە بینەر ئاراستەی سووڕان دەکات بەدەوری خۆیدا دیسان ئاماژەی سوڕان و تەوافی کەعبە لای بینەر دروستدەکات کە نەریت و ڕوکنێکی پیرۆزی ئاینی ئیسلامە. بینەر کاتێک سەرنجدەدات و لە کارەکە ڕادەمێنێت دەبینێت کە هەموو ئاماژەکان بەرجەستەکردنی دوو وێنەیە لای بینەر کە هەردووکیان هەڵگری یادەوەرین بۆی، یەکەمیان وێنەی کەعبە کە خۆی پیرۆزییەکی تایبەتی هەیە و مەراسیمی تەوافکردن کە ئەرکێکی پیرۆزە لای موسوڵمانان بە تاکی کوردی موسوڵمانیشەوە، هەروەها وێنەی دووەم کە لای بینەر دروستدەبێت لە هەمان ئۆبجێکتدا وێنە و یادەوریی کارەسات و قڕکردنی(ئەنفال) میللەتی کوردە لە هەمان فۆڕمی پیرۆزدا لای بینەر بەرجەستە دەبێت، ئەمەش خۆی ئاماژەیەکی بە مەبەست و دیارە لە لای هونەرمەندەوە کە لە ڕێی ستەیتمێنتی کارە هونەرییەکەدا بە ڕوونی هەستیپێدەکەین. کۆی گشتیی کارەکە هەڵگری کۆنتراستێکی بەهێزە لە

بەرجەستەبوونییدا. ئەویش ئەوەیە کە بینەر لە تەوافکردنی ئەم کەعبەیەدا لەبری هەستی ئارامی و ئاسوودەیی و دۆخێکی ڕووحی و ئیمانی، دۆخێکی پڕ لە تراژیدی و کارەسات و قڕکردن لە یادەوریدا زیندوو دەبێتەوە ئەم دۆخەش بە هۆکاری ئەو دەنگەی لەناو فۆڕمەکەوە دەیبیستێت بەهێزتر و کاریگەرتر دەبێت، بۆیە ئەم تەوافە لە سایەی ئەم کەعبەیەدا زۆر جیاوازتر و پڕ ئازارە و هەڵگری یادەوەرییەکی تاڵ و مەرگەساتە بۆ بینەر، ئەم خاڵەش جێی مەبەستی هونەرمەندە کە لەم چواندن و کۆنتراستەدا ڕەخنەی ئەوە دەکات کە کارەسات و تراژیدیایەکی وا لە سایە و لە ژێر ناو و شوێنێکی وا پیرۆزدا هاتۆتەدی، ئەمەش خۆی پرسیارێکی جدی لای بینەرەکەی دەوروژێنێت.

ئەزموونی ئیستاتیکیی کارەکە:

لە ڕێی پەیوەندیی نێوان پێکهاتەی فۆڕمی زەینی کارەکەوە کە فاکتەرەکانی وەک ناونیشان و ئۆبجێکت و کۆنسێپت ئەو فۆڕمە بەرجەستە دەکەن لە لای بینەر، دەکرێت ئەزموونی کارەکە بکرێت و ئەو پەیوەندی و ئاماژانەی لە نێوان فاکتەرەکاندا هەیە درکی پێبکرێت، بۆیە ناونیشان ئاراستەی ئۆبجێکتمان دەکات و ئۆبجێکتیش ئاراستەی کۆنسێپتی کارەکەمان دەکات و دواجار بینەر لە زەینیدا لە ئەنجامی ئەم پەیوەندییە ڕێکخراوەدا فۆڕمێکی زەینی واتادار بەرجەستە دەبێت و ئیدراک دەکرێت. ئەم ئیدراک و تێگەیشتنەش بۆخۆی هەڵگری چێژێکی بێلایەن و سەربەخۆیە کە لە ئاکامی درککردنی فۆڕمە زهنییەکەوە دێتەدی، نەک بەهۆکاری ئیستاتیکیبوونی کارە هونەرییەکە، چونکە ئۆبجێکتەکە لە خۆیدا هەڵگری هیچ خەسڵەتێکی ئیستاتیکیی بینەیی نییە بۆ بینەر، هەر بۆیە ئەو چێژەی ئەزموونی دەکەین دەکرێت بڵێین چێژێکی ئیستاتیکییە کە لە ئەنجامی پرۆسەیەکی زەینی و هزریدا دێتەدی، نەک کاریگەربوونمان بە خەسڵەتێکی ئیستاتیکیی بینەیی هەر ئەمەیشە وادەکات

بینەر پاش ئەزموونکردنی کارەکە، بڕیار لە جوانبوونی کارەکە لای خۆیەوە دەربکات و دواجار دەڵێت کارێکی جوانە. دەبێت ئەوەش بڵێین کە لەپاڵ ئەم ئەزموونە کارەکە بۆ بینەر هەڵگری ئەزموونێکی هزری و مەعریفیشە کە لە ڕێی ئەو چەمک و واتایەوە دەیبەخشێت، دێتەدی.

ئەنجام:

لە کۆتایی توێژینەوەکەدا بەم ئەنجامانەی خوارەوە گەیشتین:

سەرەڕای نەبوون و گرنگینەدان بە ئیفێکتێکی ئیستاتیکیی بینەیی لە کاری چەمکگەرادا، بەڵام کاری هونەریی چەمکگەرا بێ پەیوەندی نییە بە ئەزموونی ئیستاتیکییەوە، بەڵام ئەو ئیستاتیکایەی کە لە کاری چەمکیدا ئەزموونی دەکەین ئیستاتیکایەکی بینەیی نییە و بەڵکو کاریگەری و ئیفێکتەکانی زەینی و هزرین.

لە کاری چەمکگەرادا لە سەر بنەمای گرنگیدان بە لایەنی هزریی کارەکە خەسڵەتە ئیستاتیکییە بینەییەکانی کارەکە وەلاوە دەنرێت، هەروەک چۆن لە هەردوو نموونەی کیوبی ڕەش و بێناونیشانەکان بە ڕوونی هەستیپێدەکرێت.

لە شیکاریی هەردوو نموونەدا ئەوە دەبینین کە بینەر سەرەڕای ئەزموونی ئیستاتیکیی کارەکە کە لە ڕێی فۆڕمە زهنییەکەوە پێیدەگات، کارەکە هەڵگری ئەزموونی هزری و مەعریفیشە بۆ بینەر، کە ئەم بابەتە خەسڵەتێکی بنەمایی کاری چەمکییە.

هەروەک چۆن لە کاری بێناونیشانەکان بە ڕوونی هەستی پێدەکەین (کە خۆی لە ئۆبجێکتێکی ئامادەدا دەبینێتەوە)، لە کاری چەمکیدا

هونەرمەند ئەو ڕێکخستن و داڕشتنە باوە ئەنجامنادات بۆ کارە هونەرییەکە کە بۆ کاری هونەری کلاسیک و مۆدێرن ئەنجامدەدرێت، بۆیە ئەم چەشنە لە کارکردن خۆی نابەستێتەوە بە توانا و تەکنیکی کارکردنی هونەرییەوە ئەوەندەی وابەستەی لایەنی هزری و چەمکیی کارەکەیە.

لە هەردوو نموونەکەدا بابەتی چالاکبوونی بینەری کارە هونەرییەکە بەرچاوە کە بینەر دەبێتە بەشێکی جووڵا و دانەبڕاو و هەندێجار تەواوکەری کارەکە، ئەم خەسڵەتەش لە تایبەتمەندییەکانی هونەری چەمکگەرایە.

هەروەک چۆن هەردوو هونەرمەندی خاوەن کارە هونەرییەکان کاریان لەسەر کردووە، هونەرمەند لە کاری چەمکیدا ئەوەندەی هزری بینەر دەکاتە ئامانج، هێندە گرنگی بە کاریگەرییە بینەییەکان نادات و چاوی بینەری لا مەبەست نییە. ئەمەش ڕەهەندێکی دیکەی ئیستاتیکامان نیشاندەدات کە وابەستەی کاریگەرییە بینەییەکان نییە، بەڵکو ڕەهەندێکی هزریی هەیە.

سەرچاوەکان:

کتێب

- پارکر، دی ویت. (۱۳۹۹)، مبانی زیبایی شناسی، ترجمه ڕحیم کوشش، چاپ دوم، تهران: نشر سبزان.

- پگلر، کنت. (۱۳۹۷). پرسشهای بزرگ در زیبایی شناسی، ترجمه، محسن کرمی. چاپ دوم، تهران: نشر کرکدن.

- جمالی، مریم. (۱۳۹٤). مقدمەای بر مفهوم فرم و فرمالیسم در هنر مدرن. فصلنامه جستارهای فلسفی، ۱۱، ۲۸: ٥-۳۳.

- جوانلی، الکساندرو. (۱۳۹۷). متفکران بزرگ زیبایی شناسی. تجمه، امیر مازیار و دیگران. چاپ سوم، تهران: نشر لگا.

- دیوی، جان. (۱۳۹۳). هنر به منزله تجربه. ترجمه مسعود علیا، چاپ دوم، تهران: نشر ققنوس.

- گیج، مارک. (۱٤۰۰). نظریەهای زیبایی شناسی، ترجمه، احسان حنیف. تهران: نشر کتاب فکر نو.

- مارزونا، دانیل. (۱۳۹٦). هنر مفهومی. ترجمه فاطمه عابدی، چاپ دوم، تهران: نشر آبان.

توێژینەوەی بڵاوکراوە

- امینی، مهدی. (۱۳۹٤). لذت زیبایی شناختی و تمایز آن از لذت زیستی بررسی دیدگاه تۆماس اکویناس. فصلنامه پژوهشهای فلسفی-کلامی. ۱۷، ۳: ۱۲۱-۱٤۲.

نامەی ماستەر و دکتۆرا

- کبیرزاده، لیلی. (١٣٩٢). بررسی تصویرسازی علمی از جایگاه هنر مفهومی. پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه ارتباط تصویری، دانشکده هنر معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، استاد ڕاهنما: نادر موسوی فاطمی.

- محمد خانی، کیهان. (١٣٨٦). تبیین اندیشه زیبایی شناختی کانت و دلالتهای تربیتی آن. پایان نامه دکتری، دانشکده ڕوان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم، تهران، استاد ڕاهنما: میر عبدالحسین نقیب زاده.

چکیده:

هنر مفهومی یکی از شاخه های هنر پست مدرن به شمار می ڕود و همانطور که از نامش پیداست مفاهیم و اندیشه از اصول بنیادین این هنر محسوب میشود. هنر مفهومی یکی از جذاب ترین و مهیج ترین هنرهای قرن بیستم بەشمار می ڕود که تمامی قوانین و مقررات هنر و نحوه عملکرد فرآیند هنری ڕا زیر سوال می برد و زیرساخت مشترک و پایدار هنر ڕا مختل میسازد. بنابراین، این تغییر در فرآیند تجربه و خوانش اثر هنری قابل توجه است. همان گونه که یک اثر کلاسیک یا مدرن، فرآیند تجربه زیبایی شناسانه ڕا توسط بیننده طی می کند، یک اثر مفهومی نیز تجربه خاص خود ڕا دارد.

هنر مفهومی مانند هنر کلاسیک و مدرن ساختار خاص خود ڕا در بنیاد خود دارد و این ساختار در تجربه آن توسط مخاطب تأثیر گذار میباشد. در هنر مفهومی، اگرچه جلوه زیباییشناختیبصری وجود ندارد، اما در ساختار خود از فرمی ذهنی پیروی میکند. بنابراین ادراک این فرم توسط بیننده به لذت زیبایی شناختی می انجامد. از همین ڕو تجربه زیباییشناختی با این نوع هنر بیربط نیست، حتی اگر اثر بەعنوان شیء حاضرآماده در نمایشگاه بدون جلوەهای زیباییشناختیبصری، تزیین و سازماندهی ظاهری حضور یابد.

کلمات کلیدی: تجربه زیباییشناختی، لذت زیباییشناختی، هنر مفهومی، اینستالیشن، کانسپتچوال آرت.

Summary

Conceptual art is considered to be one of the branches of postmodern art and as its name suggests, concepts and thought are the main principles of this art. It is also one of the most fascinating and exciting arts of the 20th century, which questions all the rules and regulations of art and how the artistic process works and disrupts the common and stable infrastructure of art. Therefore, this change is remarkable in the process of experiencing and reading the work of art, just as a classical or modern work goes through the process of aesthetic experience for the viewer, the conceptual work carries its own experience.

Conceptual art, like classical and modern art, has its own structure in its construction, and this structure affects its experience by the audience. In conceptual art, although it does not carry a visual aesthetic effect, it carries a mental form in its structure, so the perception of this form becomes an aesthetic pleasure for the viewer. Therefore, aesthetic experience is not unrelated to this type of art, even if it does not carry any visual aesthetic effects, decoration and organization in appearance as a ready-made object when displayed in an art exhibition.

Keywords: aesthetic experience, aesthetic pleasure, conceptual art, installation, conceptual art.